

Mai există un neoconservatorism american?

Abstract: *The debates concerning American foreign and security policy after the 9/11 terrorist attack has brought into discussion the American neoconservatism as the ideology that had a major impact when crafting the Bush Doctrine. Back in 1995 and afterwards in 1996 the key figure of American neoconservatism, Irving Kristol and Norman Podhoretz, launched the thesis of the death of American neoconservatism. The article is concerned with Kristol's and Podhoretz's disputed statements and aims to reject their thesis concerning the death of American neoconservatism.*

Keywords: neoconservatism, Irving Kristol, Project for the New American Century, American foreign and security policy;

Prezentul articol se referă la neoconservatorismul american ca tip de conservatorism, și are ca punct de plecare afirmațiile liderilor săi marcanți, Kristol și Podhoretz din 1995 și 1996 potrivit cărora, neoconservatorismul ar fi mort, în sensul că nu mai există un curent neoconservator distinct de conservatorismul tradițional. Mai precis, în "Neoconservatorism: Autobiografia unei idei", Kristol afirmă faptul că, "este clar că ceea ce poate fi denumit impulsul neoconservator... a fost un fenomen generațional, care acum a fost destul de mult absorbit, într-un conservatorism mai larg și cuprinzător". În 1996, Podhoretz îi susține afirmația lui Kristol, în eseul său "Neoconservatism: A Eulogy", declarând că "neoconservatorismul este mort", iar acest lucru se întâmplă nu pentru că neoconservatorismul ar fi eșuat, ci pentru că ar fi câștigat bătălia pe care a dus-o pe două

fronturi încă de la apariția sa: împotriva comunismului și contraculturii. Cu toate acestea, după atentatele teroriste de la 11 septembrie afirmația conform căreia gândirea neoconservatoare a avut un rol important în configurarea doctrinei Bush¹, formalizată

în Strategia de Securitate și Apărare Americană din 2002, a fost din ce în ce mai des vehiculată.

Scopul acestui articol este de a respinge teza "decesului" neoconservatorismului american lansată de către Kristol și Podhoretz. Argumentul meu principal este că, odată cu înființarea Proiectului pentru Un Nou Secol American², asistăm nu doar la o perpetuare a neoconservatorismului american, ci și la nașterea unei noi generații de neoconservatori preocupați de soarta politicii externe și de securitate a Statelor Unite în perioada ce a urmat încheierii Războiului Rece.

Simona Hobincu

Doctorandă SNSPA

Articolul este structurat în două părți ce tratează problematici diferite, dar semnificative în construcția argumentației. În prima parte a fost necesară identificarea figurilor cheie ale neoconservatorismului american și prezentarea contextului în care a luat naștere gândirea neoconservatoare, evoluția neoconservatorismului. Partea a doua a articolului reprezintă o succintă incursiune în gândirea neoconservatorilor, cu referire în mod special la Irving Kristol ca fondator al neoconservatorismului și prin raportarea la conservatorismul tradițional, libertarianism, paleoconservatorism, precum și principalele idei neoconservatoare cu privire la politica externă și de securitate americană după încheierea Războiului Rece.

Figuri-cheie ale neoconservatorismului

Atunci când vorbim de reprezentanții neoconservatorismului, este necesar a distinge între două generații de neoconservatori.

Prima generație de neoconservatori a stat la baza mișcării neoconservatoare din perioada anilor '60 și are ca reprezentanți³ pe Irving Kristol, Norman Podhoretz, Joshua Muravchik, Michael Novak, Jane Kirkpatrick, Nathan Glazer, Patrick Moynihan etc., cei mai mulți intelectuali care au activat în cadrul Partidului Democrat sau au susținut programele acestuia, pentru ca apoi să migreze către Partidul Republican și conservatorism.

A doua generație de neoconservatori a stat la baza noii mișcări neoconservatoare în perioada ce a urmat încheierii Războiului Rece și este reprezentată de William Kristol, Robert Kagan, Francis Fukuyama, Charles Krauthammer, Gary Schmitt, care nu au fost membri ai Partidului Democrat, dar au demonstrat aceeași atitudine critică, ca și predecesorii lor, față de politicile stângii. Actorii-cheie ai noii mișcări neoconservatoare sunt Bill Kristol și Robert Kagan care împărtășesc idei similare legate de politica externă și de securitate și sunt susținători ai utilizării forței în scopul atingerii obiectivelor americane, spre deosebire de Krauthammer sau Fukuyama, acesta din urmă abandonând în final mișcarea neoconservatoare și începând o amplă critică⁴ împotriva acesteia. Scopul declarat al mișcării, ce își desfășoară activitatea în principal în cadrul think-tankului "The Project for a New American Century", think-tank ce este dedicat unor "noi afirmații fundamentale"⁵: leadershipul american global este bun atât pentru America cât și pentru lume (pe plan global), iar acest leadership necesită putere militară, energie diplomatică și angajamente față de principiile morale.

Figura cheie a neoconservatorismului american rămâne Irving Kristol supranumit și "nașul" neoconservatorismului, având în vedere contribuția majoră pe care a avut-o în conceperea și promovarea ideilor neoconservatoare. Încercând să-și autodefinească orientarea politică, Kristol afirmă că "de cand se știe a fost un neo-ceva, un neo-marxist, un neo-Trotskyist, un neo-liberal, un neo-conservator, iar în religie întotdeauna un neo-ortodox, chiar și atunci când am fost un neo-Trotskyist sau neo-marxist. Voi sfârși prin a fi un neo și atât."⁶.

Ideile neoconservatoare au fost promovate în publicațiile neoconservatoare *The Public Interest* care se ocupă exclusiv de politica internă (înființată de către Irving Kristol și Daniel Bell), *Commentary*, *The National Interest* (care se ocupa exclusiv de politica externă), *The Weekly Standard*, *Encounter Magazine*, dar și în alte publicații care nu sunt în mod special de orientare neoconservatoare precum *The New York Times* sau *Washington Post*.

Apariția neoconservatorismului

Neoconservatorismul se configurează mai curând ca rezultatul reacției de respingere a contextului politic și cultural al anilor '60, manifestată de către un grup restrans de liberali care au migrat ulterior către Partidul Republican și conservatorism, decât o ideologie politică per se. Acest lucru se reflectă și în modul modest și reținut în care neoconservatorii se autodefinesc ca un "grup de oameni și nu un grup de idei", confirmându-se astfel mai curând o gândire de tip conservator, dacă ar fi să-l luăm în considerare pe Mannheim: "*filozofia conservatoare este dezvoltată ca rezultat al provocărilor altor ideologii, în special a liberalismului, când ia forma contra-utopiei ca și instrument de auto-aparare*"⁷.

Deși apariția neoconservatorismului este asociată cu perioada anilor '60 și evenimentele politice ale perioadei respective, rădăcinile neoconservatoare pot fi identificate anterior acestei perioade, respectiv între anii '30 și '40. În acea perioadă, Irving Kristol se îndepartează de "grupul Shachtman"⁸ din care făcea parte, datorită supunerii manifestată de acesta față de marxism și leninism, deși membrii grupului se declarau critici ai sistemului sovietic. Philip Selznick⁹, un apropiat al lui Kristol din perioada respectivă care împărtășea aceleași orientări politice, mărturisește faptul că, regimul sovietic al terorii și opresiunii i-a determinat să se întoarcă spre scrierile teologice și cele ale teoriei sociale (în special spre Reinhold Niebuhr și Robert Michels) preocupați fiind de natura umană și în special de caracteristicile rele (evil) ale acesteia, precum și de costurile umane ale ideilor utopice. De la acești autori, cei doi au reținut: "rolul de nestăpânit al puterii și dominării în relațiile dintre oameni, tirania mijloacelor asupra scopurilor, subversiunea intențiilor bune de către efectele neintenționate, recalcitranta și slăbiciunea oamenilor și instituțiilor, și mai presus de toate căldășia nevazută dintre bine și rău"¹⁰. Mai târziu, Kristol va fi asociat cu ceea ce a fost denumit grupul City College of New York (CCNY) din care au făcut parte Irving Kristol, Daniel Bell, Seymour Martin Lipset, Nathan Glazer, Patrick Moynihan, uniți fiind de o atitudine comună vehementă împotriva comunismului, dar și împotriva liberalilor care îl simpatizau.

În perioada anilor '60, mișcarea neoconservatoare se constituie ca o reacție de respingere a radicalismului social al Noii Stângi¹¹, politicii postmaterialiste și ceea ce a fost denumit în termeni sociologici "contracultura"¹². În ceea ce privește Noua Stângă, aceasta se constituie ca o grupare revoluționară împotriva a ceea ce reprezentanții săi denuceau "*The Establishment*"¹³. Noua Stângă se îndepartează astfel de activismul muncitoresc al Vechii Stângi, așa cum a fost el influențat de Lenin, Trotsky, Stalin, dezvoltând o abordare mai individualistă a politicii de stânga, fiind influențată formativ de către Camus, Guevara, Ho Chi Minh, Marcuse, Sartre și Mills în Statele Unite. Pe plan extern, Noua Stângă, prin reprezentanții săi, se declară oponenți ai războiului din Vietnam, politicii imperialiste a Statelor Unite reprezentate de către NATO și a Războiului Rece.

În anii '60, neoconservatorii au considerat aceste acțiuni politice ca fiind defavorabile Partidului Democrat (left wing) și că influențează în mod negativ societatea americană, orientându-se astfel spre Partidul Republican (wright wing) și neoconservatorism.

Irving Kristol consideră că la baza mișcării neoconservatoare s-au aflat trei aspecte distincte¹⁴: o *tonalitate politică distinctă*, ca rezultat al moștenirii liberale, care a predispus spre viitor, dar nu într-un sens dur sau reacționar; *impulsul natural melioristic* ce i-a determinat să accepte reforme alternative, legislații alternative, dar care să-și atingă scopul într-un mod mai sigur și fără efecte secundare-lucru care nu îi era caracteristic conserva-

torismul ce avea mai curând o orientare anti-statică; *influxul de idei mai curând de natură filosofică și ideologică*, datorat pregătirii în științele sociale ale neoconservatorilor și nu economice specifice conservatorismului.

Neoconservatorismul și celelalte tipuri de conservatorism

Chiar și în cadrul conservatorismului, cel puțin cel american și al Partidului Republican, neoconservatorii se diferențiază de conservatorii tradiționali, paleoconservatori și libertarieni. Argumentul ar fi natura diversă a rădăcinilor filosofice și istorice. Astfel, distingem mai multe tipuri de conservatorism, după cum urmează:

Conservatorii tradiționali, care promovează conservatorismul lui Burke. La începutul anilor '50 Russell Kirk¹⁵ a fost cel care a inițiat o schimbare de abordare, dinspre filozofia burgheză a lui Locke (care era mai curând un liberalism al secolului 19 ce încuraja *laissez-fairul* și progresul științific) către cea aristocratică a lui Burke. El a considerat necesară o schimbare care trebuia să aibă loc în special în modul de gândire american, motiv pentru care el nu propune politici, ci mai curând o reeducare a gândirii conservatoare pornind de la John Adams la Tocqueville, de la Disraeli la Henry Adams și care îndeamnă la o revigorare a valorilor tradiționale legate de familie, virtute și sensibilitate religioasă;

Paleoconservatorii sunt cei care intră în contradicție cu ceea ce Kirk Russel definește adevăratele principii conservatoare, fiind priviți mai curând ca și reacționari sau pseudo-radicali. Viziunea lor contradictorie despre conservatorismul tradițional a fost exprimată atunci când paleoconservatorul Patrick Buchanan și-a exprimat dorința de redefinire a conservatorismului, pledând pentru antiglobalism, anticomerț liber în ceea ce privește politicile economice, anti-imigrație și proviață în ceea ce privește politicile sociale, și izolaționism în politica externă americană, făcând apel la religie în scopul atragerii de partea sa a conservatorilor religioși. În contrast cu gândirea conservatoare tradițională, paleoconservatorii consideră că modernitatea este cea care i-a deșezădăcinat de vechile tradiții și prin urmare este necesară căutarea unor noi orientări/rădăcini (sociobiologie, teoria evoluționistă, antropologie);

Spre deosebire de tradiționaliști și paleoconservatori, libertarieni nu sunt nici orientați către trecut, așa cum sunt conservatorii tradiționaliști și nici meliorativi, ci progresiști și susțin libertatea economică și individuală, opunându-se oricărei forme de regularizare, fie economică sau morală. Ei își trag rădăcinile de la John Locke, Adam Smith, John Stuart Mill și sociologi ai secolului XX precum Friedrich Hayek.

Reformarea conservatorismului vine și din partea libertarienilor care au încercat o soluție de compromis, pe care Mayers Frank în *National Review* o numește "fuzionism" între conservatorii tradiționaliști și libertarieni, pentru care politica avea o importanță secundară, fiind mai curând preocupați de primatul culturii, tradiției și economicului, în cazul libertarienilor, ca factori primordiali în relațiile umane și mai puțin de înclinația spre o viață democratică modernă pe care o propun neoconservatorii. Conservatorii tradiționaliști se raportează mai mult din conservatorismul lui Burk, libertarieni din Hayek, iar neoconservatorii din Tocqueville¹⁶ care identifică în America, existența unui anumit tip de democrație care își are rădăcinile în propria istorie (sursa de inspirație și pentru liberali). Neoconservatorii consideră că tocmai acest tip de democrație, ce pleacă de la propria istorie, ar trebui implementată în America.

Între neoconservatori și conservatorii tradiționali au existat puncte de vedere diferite

În primul rând în ceea ce privește Noua Înțelegere (The New Deal) – neoconservatorii nu doreau să dezmembreze statul regulatoriu (the welfare state), ci doar să prevină expansiunea sa infinită; în ce privește drepturile, civile neoconservatorii erau mai curând suporterii ai lui Luther King Jr., și ai Actelor Drepturilor Civile din 1964 și 1965 în timp ce conservatorii s-au opus legislației federale privind discriminarea rasială; la nivel de politică externă, amenințarea comunistă era percepută în mod diferit de neoconservatorii în sensul că, erau mai mult preocupați de pericolul extern, în timp ce conservatorii se temeau de subversiune internă și de aici și modalități diferite de a duce lupta împotriva comunismului.

Opoziția față de contracultură și opțiunea pentru o confruntare agresivă a comunismului sunt două aspecte importante, ce au caracterizat neoconservatorismul de la apariția sa. Neoconservatorii au regăsit în conservatorism calea cea mai în măsură pentru a-și atinge obiectivele. În plan intern este vorba despre acel guvern autoritar, condus de elite, iar în planul politicii externe este vorba de militarism. Din acest punct de vedere neoconservatorii și conservatorii tradiționali împărtășesc aceeași psihologie pesimistă: “teama de dezordine și împiedicarea anarhiei și dorul de stabilitate”¹⁷ care îi determină să le transpună în planul politicii interne sau externe.

Rolul său istoric și scopul principal al neoconservatorismului a fost cel de “convertire a Partidului Republican, și conservatorismul american în general, împotriva dorințelor lor, la un nou tip de conservatorism politic, potrivit pentru a guverna o democrație politică”¹⁸. În cadrul Partidului Republican, Kristol ca fondator al neoconservatorismului a încercat o revigorare a republicanilor și conservatorismului considerând că partidul ar trebui să fie mai “ideologic”, dar într-un spirit american cerând colegilor săi republicani “o doză de perspicacitate machiavelică [...] un simț clar al agendei ideologice și căi ocolitoare pentru legiferarea sa”¹⁹. Multe dintre opțiunile politice ale neoconservatorilor au intrat în contradicție cu cele ale paleoconservatorilor și în special cu cele ale lui Pat Buchanan, care în timp a devenit principalul adversar și oponent al ideilor neoconservatoare în cadrul Partidului Republican.

Politica externă neoconservatoare

Politica externă este capitolul care a starnit cele mai mari controverse atunci când vine vorba de neoconservatorism, care și-a pus amprenta pe agenda de politică externă a doi președinți în perioade istorice importante: Ronald Reagan (sfârșitul Războiului Rece) și George W. Bush (agresiunea teroristă împotriva Statelor Unite de la 11 septembrie 2001 și începutul războiului împotriva terorismului). Deși pe la jumătatea anilor `90 fondatorii neoconservatorismului Kristol și Podhoretz s-au grăbit să anunțe moartea mișcării neoconservatoare, în aceeași perioadă sunt puse bazele unei noi mișcări de orientare neoconservatoare care avea să influențeze mai târziu agenda de politică externă americană în perioada primului mandat al președintelui George W. Bush.

Atunci când se referă la politica externă americană, neoconservatorii se exprimă în termeni de unilateralism, internaționalism, schimbarea de regim, *preemptive war*, iar atunci când vine vorba de rolul Americii în lume, acesteia îi rezerva locul de “*hegemon global benevol*” justificat de superioritatea puterii americane și excepționalismul valorilor sale.

Noul unilateralism, este argumentat de către Kristol și Krauthammer²⁰ prin caracterul complex al intereselor americane în calitate de superputere mondială care nu își poate

limita politică externă la granițele teritoriale, iar pe de altă parte nu întotdeauna interesele americane coincid cu cele ale marilor puteri. Internaționalismul presupune asumarea unui rol activ al Statelor Unite pe scena internațională ca rezultat al asumării de către Statele Unite a responsabilităților globale și statutului de leader global asumat. Caracterul internaționalist este recunoscut de către Podhoretz ca reprezentând o trăsătură de bază și permanentă a neoconservatorismului: "dacă există un neoconservator care a devenit izolaționist, nu știu unde poate fi găsit acesta"²¹. *Schimbarea de regim* nu este un concept nou în politica externă americană. Neoconservatorii fac apel la schimbarea de regim atunci când este ridicată problema statelor eșuate și regimurilor ostile, precum și necesitatea înlocuirii acestora cu guverne democratice și liberale din punct de vedere economic. În cazul statelor problemă ce formează "axa răului"²² neoconservatorii consideră că strategia *containment*-ului sau descurajării nu funcționează datorită preocupării acestora de a achiziționa arme de distrugere în masă, asociată cu problema terorismului și fanatismului fundamentalismului islamic în cazul statelor din Orientul Mijlociu. Un alt aspect important în discursul neoconservatorilor îl reprezintă "războiul preemtiv"²³ (războiul anticipativ), în realitate o doctrină a "preventive war" (războiului preventiv), menționată în Strategia de Securitate a Statelor Unite ca o opțiune formală după descurajare și îndiguire. Deși discuția despre războiul preemtiv a apărut mai ales după atacurile teroriste de la 11 septembrie și pentru a justifica intervenția Americană în Irak. Neoconservatorii consideră că teza "hegemonului global benevol"²⁴ este cea care le justifică cel mai bine interesele americane în exterior. Teza hegemonului global pornește de la abordarea în termeni hobbesieni a mediului internațional, are la bază superioritatea valorilor americane, în comparație cu alte state, precum și valorificarea momentului de unipolaritate și a superputerii americane. În aceste circumstanțe de unică semnificație istorică, neoconservatorii consideră că, ascensiunea americană este însoțită de o pace remarcabilă - *Pax America*, iar rolul Americii în viitor este tocmai prezervarea acesteia, rol care nu poate fi realizat decât printr-o armată puternică și implicare în rezolvarea conflictelor. Acest mod de abordare a politicii externe americane este catalogat de critici ca fiind mai curând imperialist. Acuzațiile de imperialism aduse neoconservatorilor sunt respinse de către Gary Schmitt argumentând că "nimeni nu sugerează că Statele Unite își afirmă suveranitatea sa permanentă peste teritorii străine și popoare pentru a crea un imperiu"²⁵.

În încercarea de a oferi o viziune de ansamblu asupra orientării de politică externă neoconservatoare, Irving Kristol²⁶ afirmă existența mai curând a unui set de atitudini decât a unui set de credințe care stau la baza politicii externe de tip neoconservator, derivate din experiența istorică: patriotismul ca sentiment natural și sănatos care ar trebui încurajat atât de instituțiile publice, cât și de cele private, guvernul mondial este o idee teribilă din moment ce ar putea duce către tiranie globală, instituțiile internaționale ar trebui privite cu mare suspiciune (considerate limita către un guvern mondial), capacitatea oamenilor de stat de a distinge între inamici și prieteni, "interesul național" de natură ideologică al Statelor Unite în calitate de mare putere (Statele Unite se vor simți întotdeauna obligate să apere un stat democratic de forțe nondemocratice interne sau externe).

Concluzie

Conservatorismul a apărut ca o reacție la contracultură și a manifestat un interes deosebit pentru lupta împotriva comunismului. Jumătatea anilor '90 reprezintă încheierea unui ciclu de evoluție și influență ideologică neoconservatoare în politica americană, aspect ce reiese cel puțin din afirmațiile fondatorilor neoconservatorismului. Astfel, Kristol în 1995 și apoi Podhoretz în 1996 lansează *teza morții neoconservatorismului* în sensul că neoconservatorismul nu mai există ca fenomen distinct. Acest lucru se datorează contopirii neoconservatorismului cu filosofia conservatoare, astfel că diferența dintre cele două este din ce în ce mai greu de perceput. Conform lui Podhoretz, o eventuală negare a morții neoconservatorismului, ar putea veni dinspre vechii adversari de dreapta, paleoconservatorii, sau cei de stânga, care au privit neoconservatorismul ca pe o "forță sinistră". Pe de altă parte, începând cu jumătatea anilor '90, gândirea neoconservatoare renaște prin intermediul unei noi generații de neoconservatori ce își desfășoară activitatea în cadrul Proiectului pentru un Nou Secol American: Robert Kagan, William Kristol, Charles Krauthammer, Thomas Donnelly etc. Deși, în ceea ce privește politica internă, între neoconservatorism și celelalte tipuri de conservatorism nu mai există divergențe majore, în ceea ce privește politica externă, neoconservatorismul (idealismul conservator) își păstrează caracterul distinctiv și se detașează de gândirea realistă asociată cel mai adesea cu Richard Nixon și Henry Kissinger, cât și de cea liberală (idealistă). Viziunea neoconservatoare asupra politicii externe și de securitate americane poate fi sintetizată astfel: unilateralism, internaționalism, schimbare de regim, *preemptive war*, "hegemon global benevol".

Note

1 Doctrina Bush se referă la răspunsul conceptual și strategic la o serie de aspecte importante ale securității naționale cu care s-au confruntat Statele Unite în perioada ce a urmat atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001;

2 <http://www.newamericancentury.org/>

3 Lista neoconservatorilor din vechea generație continuă cu: Paul Wolfowitz, Richard Perle, Lewis Libby, John Bolton, Elliott Abrams, Michael Ledeen, Frank Gaffney etc;

4 Francis Fukuyama : "Neoconservatism has evolved into something I can no longer support", *The Guardian*, 02/22/06;

5 William Kristol -în mesajul de întâmpinare pe situl "The Project for the New American Century" <http://www.newamericancentury.org/>;

6 Joseph Dorman: "Arguing the World: The New York Intellectuals in Their Own Words, 2001;

7 Mannheim, citat în Goodwin, Barbara, 1995, p.156;

8 Este vorba despre Partidul Socialist, iar denumirea grupului a fost data după conducătorul acestuia Max Shachtman;

9 Philip Selznick este autorul articolului "The Moral Commonwealth: Social Theory and The Promise of Community" publicat în 1992, în care debate problema naturii umane și a formelor răului, susținând că cele mai serioase forme ale raului sunt create de forțe din interiorul psihicului uman și cele din grupuri și comunități. (Selznick, Philip: "The Moral Commonwealth: Social Theory and The Promise of Community", University of California Press, 1992, p. 120 f.);

10 Philip Selznick : "Irving Kristol's Moral Realism", eseu publicat în DeMuth, Christopher; Kristol William:

- "The Neoconservative Imagination: Essays in Honor of Irving Kristol", AEI Press, 1995;
- 11 Denumirea de "Noua Stângă" își are originea în "*Scrisoare către Noua Stângă*" a sociologului american Wright C. Mills în care, în 1960, se declara un susținător al acesteia și propune conturarea unei noi ideologii de stânga și o redefinire a programelor acesteia;
- 12 Într-un studiu realizat în 1960, sociologul Milton Yinger face distincția între termenii de subcultură- utilizat în analiza delicvenței, diferentelor regionale și de clasă, sectelor religioase- și noul termen contracultură. El recomandă folosirea termenului de contracultură" ori de câte ori sistemul normativ al unui grup conține, ca element primar, o temă de conflict cu valorile întregii societăți, în care variabila personalitate este implicată în mod direct în dezvoltarea și menținerea valorilor grupului, și ori de câte ori normele sale pot fi înțelese doar prin referire la relațiile grupului cu o cultură dominantă înconjurătoare";
- 13 În acest context, termenul de "Establishment" se referă la "politicile puterilor prevalente în stat sau în organizațiile muncitorești"-citat din George Novack, "Who will Change the World-The New left and the Views of C. Wright Mills", International Socialist Review, New York, Volume 22, No.3, p. 68;
- 14 Irving Kristol: American Conservatism 1945-1995: Thirties Anniversary Issue, Public Interest, Fall, 1995;
- 15 Kirk Russell: "The Conservative Mind. From Burke to Eliot", Regnery Press, 1953;
- 16 Alexis de Tocqueville: "Democracy in America", Harper Perennial Modern Classics, July 25, 2000;
- 17 Barbara Goodwin: Using Political Ideas, John Wiley & Sons, 1995, p.167;
- 18 Irving Kristol : "The Neoconservative Persuasion :What it was, and what it is", Weekly Standard, 08/25/2003, Volume 008, Issue 47;
- 19 Gary Dorrien, citat în Lazere, Donald : Neoconservatism as Ortodoxy, Reviewed Work(s): The Neoconservative Mind: Politics, Culture, and the War of Ideology by Gary Dorrien, *American Quarterly*, Vol. 47, No. 2. (Jun., 1995), pp. 361-368
- 20 Charles Krauthammer : "The New Unilateralism", Jewish World Review, June 11, /2001, <http://www.jewishworldreview.com>;
- 21 Norman Podhoretz: "Neoconservatism: A Eulogy", Commentary, March, 1996, p. 24;
- 22 Sintagma de "axă a răului" (evil axis) a fost folosită de către George W. Bush în discursul său din ianuarie 2002, atunci când a făcut referire la Iran, Irak, Coreea de Nord și pericolul reprezentat de către acestea.
- 23 Preemțiunea se referă la "folosirea anticipată a forței în fata unui atac iminent" spre deosebire de "razboiul preventiv" care se referă la "încercarea de a se asigura că o amenințare serioasă nu se amplifică în timp" (scopul său este erodarea puterii și influenței inamicului) –definițiile au fost preluate din prezentarea Colonelului Peter Faber, din 2003 în cadrul Centrului de Studii NATO, Bucuresti : "The Case for and Against Preemption as a Foreign Policy Tool";
- 24 William Kristol; Robert Kagan: "Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy", *Foreign Affairs*, July/August 1996;
- 25 Gary Schmitt : Response to Asmus and Pollack, July 24, 2003, <http://www.newamericancentury.org/iraq-20030724.htm> ;
- 26 Irving Kristol: "The Neoconservative Persuasion: What it was and what it is", Weekly Standard, 08/25/2003, Volume 008, Issue 47;

Bibliografie

- Alexis de Tocqueville: "Democracy in America", Harper Perennial Modern Classics, July 25, 2000;
- Dorman, Joseph: "Arguing the World: The New York Intellectuals in Their Own Words", 2001;
- Fukuyama, Francis: "Neoconservatism has evolved into something I can no longer support", *The Guardian*, 02/22/06;
- Fukuyama, Francis: "After Neoconservatism", *The New York Times*, February 19, 2006;
- Goodwin, Barbara: "Using Political Ideas", John Wiley & Sons, 1995;
- Kagan, Robert: "Despre paradis și putere: America și Europa în noua ordine mondială", Antet, 2002;
- Kirk, Russell: "The Conservative Mind. From Burke to Eliot", Regnery Press, 1953;
- King, Bill: "Neoconservatives and Trotskyism", Web posted, martie 2004;
- Krauthammer, Charles: "The New Unilateralism", *Jewish World Review*, June 11, 2001, <http://www.jewishworldreview.com>;
- Kristol, Irving: "My Cold War", *The National Interest*, 3/22/1993;
- Kristol, Irving: "American Conservatism 1945-1995: Thirties Anniversary Issue", *Public Interest*, Fall, 1995;
- Kristol, Irving: "Neo-conservatism: The Autobiography of an Idea", Ivan R. Dee, 1999;
- Kristol, Irving: "The Neoconservative Persuasion: What it was, and what it is", *Weekly Standard*, 08/25/2003, Volume 008, Issue 47;
- Kristol, William: "The Project for the New American Century" <http://www.newamericancentury.org>;
- Kristol, William; Kagan, Robert 1996: "Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy", *Foreign Affairs*, July/August 1996;
- Kristol, William; Keagan, Robert: "Foreign Policy and the Republican Future", *Weekly Standard*, september 7, 1998;
- Lazere, Donald: "Neoconservatism as Ortodoxy", Reviewed Work(s): "The Neoconservative Mind: Politics, Culture, and the War of Ideology" by Gary Dorrien, *American Quarterly*, Vol. 47, No. 2. (Jun., 1995), pp. 361-368;
- Lind, Michael: "How Neoconservatives Conquered Washington –and Lunched a War" aprilie 10, 2003; <http://www.antiwar.com/orig/lind1.html>;
- Muravchik, Joshua: "The Neoconservative Persuasion and Foreign Policy"- An Interview with Joshua Muravchik, December 1, 2007, in "Global Politics after 9/11"- The Democratoya Interviews", http://www.aei.org/publications/filter.all,pubID.27216/pub_detail.asp;
- Muravchik, Joshua: "The Past, Present and Future of Neoconservatism", *Commentary*, October, 2007;
- Podhoretz, Norman: "Neoconservatism: A Eulogy", *Commentary*, March, 1996;
- Schmitt, Gary: "Response to Asmus and Pollack", July 24, 2003, <http://www.newamericancentury.org/iraq-20030724.htm>;
- Ponnuru, Ramesh: "The Fusionist. - 'Principles and Heresies: Frank S. Meyer and the Shaping of the American Conservative Movement' - book review", *National Review*, June 17, 2002;
- Selznick, Philip: "Irving Kristol's Moral Realism", eseu publicat în DeMuth, Christopher; Kristol William: "The Neoconservative Imagination: Essays in Honor of Irving Kristol", AEI Press, 1995;